

บทปริทัศน์หนังสือเชิงวิพากษ์

นรินทร์ สังข์รักษา*

ชื่อเรื่อง	Grounded Theory for Qualitative Research : A Practical Guide
ผู้แต่ง	Cathy Urquhart
ปีที่พิมพ์	2013
สำนักพิมพ์	SAGE Publication
จำนวนหน้า	223 หน้า

เกริ่นนำ หนังสือทฤษฎีฐานรากเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ : แนวทางการปฏิบัติ (Grounded Theory for Qualitative Research : A Practical Guide) เป็นหนังสือใหม่แห่งปี 2013 ของสำนักพิมพ์ SAGE Publication ที่โดดเด่น น่าอ่าน น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่ง Urquhart ได้เขียนคำอุทิศ (Dedication) ในหน้า ix ให้กับ Glaser and Strauss (1916-1996) ซึ่งถือเป็นผู้บุกเบิกและสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) [สำหรับผู้ให้คำแปล Grounded Theory ว่าทฤษฎีฐานราก คือ รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์ ซึ่งเป็น Major Advisor ของผู้ปริทัศน์หนังสือ] การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีฐานรากสำหรับนักวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะทางการศึกษา ในอดีตมุ่งเน้นแต่เพียงกระบวนทัศน์ (Paradigm) แบบฐานคิดเชิงปฏิฐานนิยม (Positivism) อันเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แต่ต่อมาได้ให้ความสนใจกระบวนทัศน์แบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

และนำมาสู่กระบวนทัศน์การศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) รวมถึงการแยกย่อยเป็นการวิจัยที่หลากหลาย ดังเช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) การวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (R&D) การวิจัยอนาคต (Future Research) ฯลฯ

สำหรับทฤษฎีฐานรากของการวิจัยเชิงคุณภาพเล่มนี้จะทำให้ผู้วิจัย นิสิต/นักศึกษาทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ที่มุ่งเน้นการวิจัยในลักษณะนี้จะเป็นหนังสือที่ช่วยทำความเข้าใจและนำไปเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์ทฤษฎีฐานรากของการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้อย่าง “ลุ่มลึก” และสามารถฝึกปฏิบัติจนมีความชำนาญได้ ในหนังสือผู้เขียนได้แนะนำตนเองว่าเป็นศาสตราจารย์ด้าน Digital and Sustainable Enterprise ของมหาวิทยาลัย Manchester Metropolitan University Business School ประเทศสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นผู้สอนการวิจัยเชิงคุณภาพหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ รวมถึง

* รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประเทศสหราชอาณาจักร นอกจากนี้ยังเป็นสมาชิกอาวุโสของกองบรรณาธิการวารสาร MIS Quarterly ซึ่งวารสารเล่มนี้มี Impact Factor สูงสุดในทางธุรกิจ [Impact Factor เป็นการวัดค่าความถี่ของการอ้างอิงบทความวารสาร ในแต่ละปี (A measure of the frequency with which the “average article” in a journal has been cited in a particular year or period) หรือหมายถึง ความถี่ที่บทความในวารสารนั้น จะได้รับการอ้างอิง หรือถูกนำไปใช้]

จุดมุ่งหมาย

หนังสือทฤษฎีฐานรากสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเล่มนี้ เป็นหนังสือการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับวิธีวิทยาการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย “ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)” โดยมีเป้าหมายในการเสนอแนวคิด หลักการและการปฏิบัติ รวมถึงตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งยังเสนอแนะ Web Resources ที่น่าสนใจซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความสมบูรณ์ นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการต่างๆ

สาระสำคัญ

หนังสือเล่มนี้ช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ (New World View) ของวิธีวิทยา (Methodology) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีฐานราก สำหรับ “วงการธุรกิจ (Business)” โดยเฉพาะงานที่จะช่วยเสริมสร้างแนวคิด หลักการ และการปฏิบัติ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีความลุ่มลึกในเนื้อหาสาระทางวิชาการ อันเป็นการช่วยให้นักวิจัย ผู้สอนและผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษา ได้เข้าใจสาระสำคัญของการวิเคราะห์ทฤษฎีฐานราก สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวอย่างกรณีศึกษา วิธีปฏิบัติ (Methods) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้วิจัยที่เป็นเครื่องมือ (Tool) จากปรากฏการณ์ของสังคม (Social Phenomena)

ในการอธิบาย (Explanation) และการตีความ (Interpretation) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาของข้อมูล การจัดกระทำกับข้อมูล (Acting for Data) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ วิเคราะห์ ตรวจสอบ ตีความข้อมูลที่ได้ กระบวนการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกต (Observation) การบันทึกภาคสนาม (Field Note) จึงต้องมีการบันทึก (Record) พร้อมกับการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) การถอดเทป MP3 และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องทำพร้อมกันไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยทฤษฎีฐานราก] นับว่าสำคัญมาก การวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องทำพร้อมกับการเก็บข้อมูลและจัดกระทำข้อมูล หนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึง วิธีการใช้หนังสือ ในหน้า xii เริ่มด้วยการออกแบบการใช้ตามความต้องการที่พร้อมสรรพ ซึ่งไม่ได้เสนอเป็นครั้งแรก [มีหนังสือหลายเล่มที่กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์มาแล้ว] แต่ผู้เขียนพยายามอธิบายตัวอย่างประสบการณ์ที่หลากหลายในวงการธุรกิจ แต่ละบทจะมีจุดเน้นที่สำคัญ (Focuses on Particular Aspects) การฝึกปฏิบัติในตอนท้าย และการเสนอ Website ที่น่าสนใจเพิ่มเติมและได้กำหนด 3 ประเด็นหลัก คือ

ส่วนแรก บทที่ 1-2 จะเป็นการปูพื้น กรอบนำ (Background) และหลักการของวิธีการวิเคราะห์แบบทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Method : GTM)

ส่วนที่ 2 บทที่ 3-6 เป็นการฝึกปฏิบัติกรณีตัวอย่างทางธุรกิจจากการกระทำ โดยเริ่มด้วยการ Coding (บทที่ 3) การศึกษาการออกแบบวิธีการวิเคราะห์ทฤษฎีฐานราก (บทที่ 4) และสุดท้าย กำหนดรายละเอียดการปฏิบัติ ตัวอย่างของการ Coding และการใช้ทฤษฎีฐานราก (Theorizing Using GTM) (บทที่ 5-6)

ส่วนที่ 3 เป็นการสรุปประเด็นที่เกิดขึ้นของทฤษฎี (บทที่ 7) เนื้อหาการเขียนและการนำเสนอการศึกษาทฤษฎีฐานราก (บทที่ 8) และสรุปโดยการทบทวนการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีฐานราก กล่าวถึงจุดแข็งของวิธีการวิจัย (Strengths as a research method) และความต่อเนื่องของวิธีการประเมินของทฤษฎีฐานราก (the continuing evaluation of GTM) (บทที่ 9)

โครงสร้างของหนังสือที่ประกอบด้วย 9 บท ดังนี้ 1) บทที่ 1 Introduction 2) บทที่ 2 Grounded theory method (GTM) 3) บทที่ 3 Getting started with coding 4) บทที่ 4 Research design using GTM 5) บทที่ 5 Coding and conceptualizing 6) บทที่ 6 Building the theory 7) บทที่ 7 Scaling up the theory 8) บทที่ 8 Writing up a grounded theory study และ 9) บทที่ 9 The contribution of GTM-some reflections

นอกจากนี้ยังมีการจัดทำอภิธานศัพท์ (Glossary) ในหน้า 191-194 รวมถึงการจัดทำดัชนีคำ (Index) ในหน้า 201-205 นับว่าเป็นหนังสือประเภทการวิจัยที่ครบถ้วนและสมบูรณ์เล่มหนึ่ง

การต่อเติมเสริมฐานเพื่อสะท้อนคุณค่า

1. การสร้างทฤษฎีฐานราก เป็นวิธีวิทยาที่ศึกษาปรากฏการณ์สังคม เพื่อทำความเข้าใจจากมุมมองของคนในสังคม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ หาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการหาคำอธิบาย ทฤษฎีจึงเป็นผลผลิตของปรับเปลี่ยนปรากฏการณ์ทางสังคม หรือความจริงที่มีอยู่ในสังคม ประเด็นสำคัญของการสร้างทฤษฎีฐานราก คือ ทฤษฎีที่สร้างขึ้นจะต้องสะท้อนความจริงและตรงกับเรื่องที่ต้องการศึกษา รวมทั้งต้องนำเสนอเงื่อนไขที่มีความสำคัญต่อข้อสรุปเชิงทฤษฎีอย่างชัดเจน ทฤษฎีจะถูกสร้าง (Construct) และได้รับ

การตรวจสอบ (Verify) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ

2. หลักการสร้างทฤษฎีฐานราก ต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) ต่อการคิดและศึกษาข้อมูลในลักษณะที่นำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎี ความไวอยู่ในขั้นตอนของการวิจัยเป็นการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) การสร้างกรอบมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (Theoretical Coding) และการหาข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Theoretical Generation) ทฤษฎีฐานรากจึงเป็นทฤษฎีที่มีลักษณะเฉพาะ คือเป็นทฤษฎีที่สะท้อนปรากฏการณ์จริงมากที่สุด

3. การสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี เป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลกับทฤษฎี เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างมโนทัศน์จากข้อมูลที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก จะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ตามคุณสมบัติ (Properties) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลต้องอาศัยการตีความ (Interpretation) ของผู้วิจัย ดังนั้นมโนทัศน์ที่ได้จึงมิใช่ปรากฏเห็นในปรากฏการณ์จริง แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากข้อมูล

4. กระบวนการสร้างทฤษฎีฐานราก ต้องใกล้ชิดกับการวิจัยทุกขั้นตอน ในการวิจัยไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าได้ว่าจะเก็บข้อมูลจากใคร จำนวนข้อมูลมากเท่าใด ขั้นตอนการวิจัยไม่อาจแยกขั้นตอนของการเก็บข้อมูล การสร้างมโนทัศน์ การเชื่อมโยงมโนทัศน์ และการหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีเบื้องต้น ได้อย่างเด็ดขาด ขั้นตอนต่างๆ จึงต้องทำไปพร้อมๆ กัน

5. การเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎี โดยต้องเก็บรวบรวมข้อมูล สร้างมโนทัศน์ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อตัดสินใจว่า ต้องการข้อมูลใดอีก และต้องเก็บจากใคร ที่ไหน เพื่อจะนำมาสร้างทฤษฎีที่สมบูรณ์ กระบวนการเก็บข้อมูล

จึงถูกกำหนด และควบคุมโดยข้อเสนอ (Theoretical Proposition) มโนทัศน์ที่สร้างขึ้นจากข้อมูล และการเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์เป็นหลักในการสร้างทฤษฎี เรียกว่า “ข้อเสนอชั่วคราว (Temporary Proposition)” ไปจนถึงได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่มีอยู่ เรียกว่า “ทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation)” กระบวนการวิจัยจึงยุติ ดังนั้น ความสมบูรณ์ของมโนทัศน์และทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นจากข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม คือ หัวใจสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูล

สรุปท้าย

หนังสือ Grounded Theory for Qualitative Research : A Practical Guide ของ Cathy Urquhart เล่มนี้ เป็นหนังสือที่ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยทฤษฎีฐานราก ส่วนใหญ่มักใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ รวมถึงการศึกษา แต่ในวงการธุรกิจ กลับแผ่ซ่าน/ซึมซับ (Absorb) เข้าไปในวงการธุรกิจ ที่นับเป็นเรื่องใหม่ ความจริงการศึกษาหรือวิจัยเชิงคุณภาพ หากมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ลุ่มลึกเพียงพอ จะก่อให้เกิดอรรถรสทางวิชาการ (Anesthetics of Academic) ดังนั้นการวิจัยเชิงคุณภาพในการทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิต

ที่ส่วนใหญ่มักมีปัญหาในการวิเคราะห์และการเขียนรายงานการวิจัย บางคนถึงบอกกว่า “ไม่รู้จะเขียนอย่างไร (Don't way to write)” วิเคราะห์และเขียนแบบผิวเผิน หนังสือเล่มนี้สามารถชี้ให้เห็นแนวทาง (Guideline) และตัวอย่าง แต่สิ่งสำคัญต้องลงมือปฏิบัติ (Practice) เพื่อให้เกิดทักษะการวิเคราะห์และเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ อาจต้องใช้เวลานานในการเขียน และเป็นศาสตร์และศิลป์ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องมี GTM อย่างรอบด้าน ผิดกับการวิจัยเชิงปฏิฐานนิยมที่เก็บข้อมูลเสร็จ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป จัดทำตาราง Dummy รวบรวมการวิจัยได้เลย หากแต่วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพต้องผ่านการจัด Categories สร้างข้อเสนอเชิงทฤษฎี รวมถึงการใช้ลีลา (Style) ในการเขียน อย่างไรก็ตามผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งผู้สอน ผู้เรียน และบัณฑิตศึกษาต้องทำความเข้าใจ แนวคิด หลักการ วิธีการ เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์และเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบองค์รวม (Holistic) ครบวงจร การวิจัยและลงมือทำทันที นับเป็นเหตุผลที่ต้องอ่านหนังสือ Grounded Theory for Qualitative Research : A Practical Guide